

Ove Jørgensen (ed.): *Otonium. Odense 1593*. (Odense Universitetsforlag, 1981). 118 s. og 4 kort.

Braunius og Hogenbergs store værk om Europas byer har altid nydt anseelse, fordi dets store kobberstik viste en mængde enkeltheder om deres udseende i renæssancen, som ikke fandtes andre steder, men kun få danske byer uden for Sønderjylland blev optaget i det. Allerede L.S. Vedel Simonsen havde vanskelighed med at få adgang til det stik over Odense, det bragte, som det fremgår af hans brevveksling med E.C. Werlauff, og det er derfor med god grund, at civilingeniør Ove Jørgensen i anledning af det kommende byjubelæum har genudgivet det gamle byprospekt med dets tekst. Oversættelsen er foretaget af dr. phil. Mikael Venge. Kobberstikket er dateret 1593, men først udgivet 1597, og udgiverens vigtigste opgave har været at bestemme dets kilde, fordi dets historiske værdi står og falder med, at det ikke er et fantasibillede af en tilfældig rejsende, der på grundlag af nogle få synsindtryk har komponeret sit billede af byen. Trods omhyggelige undersøgelser er det ikke lykkedes at nå et sikkert resultat, men det er muligt, at den holstenske geograf Marcus Jordan er mester for tegningen, der har ligget til grund, og det vides, at han i 1553-54 opholdt sig på Fyn. Mange enkeltheder er selvfølgelig kun at betragte som signaturer, men de mere fremtrædende bygninger o.a. kan være troværdigt gengivet, deriblandt ringvolden på Nonnebjerg, som må fremhæves, fordi den er et vægtigt vidnesbyrd om, at der her har ligget en befæstning af Trelleborg-typen, hvis spor nu næsten helt er forsvundet, da den senere bebyggelse så godt som ganske har udslettet, hvad vikingetiden har efterladt. Det er endnu for tidligt at udtale sig

om forholdet mellem Odense by og den befæstede standlejr på Nonnebjerg, og om det kun er et tilfælde, at Odense første gang nævnes som bispeby omtrent på samme tid, som befæstningen blev bygget, og de andre fæstninger af samme slags synes ikke at have ligget nær ved bebyggede steder.

Heller ikke til beskrivelsen, der ledsager prospektet, kan der med sikkerhed udpeges en forfatter. Udgiveren mener, at Georg Braunius har redigeret teksten, der skal have fået bidrag fra ingen ringere end både Niels Kaas og Henrik Rantzau. Den sidste har vel sørget for, at Gert Rantzaus død og eftermæle fik en fyldig eller rettere alt for omfattende omtale. I hvert fald er den med sine fortrin og mangler et typisk eksempel på sin tids stilkunst.

Bogen søger at løse en lokalhistorisk opgave, men giver dermed også et bidrag til diskussionen om de topografiske billeders værdi som historiske kilder.

Helge Søgaard

Per Katz: *Jøderne i Danmark i det 17. århundrede*. (Gyldendal, 1981). 168 s., kr. 103,70.

Der er i tidens løb skrevet meget om jøderne i Danmark. Størstedelen af denne litteratur er af personalhistorisk karakter, men også jødernes særlige retsstilling i ældre tid her i landet har været genstand for forskeres og forfatters interesse. Blandt de vigtigste arbejder i så henseende kan nævnes Julius Salomon og Josef Fischer: *Minde-skrift i anledning af hundredårsdagen for anordningen af 29. marts 1814, 1914*; Johannes Werner: *Gedalia og hans forfædre, 1923*; *Tidsskrift for jødisk historie*, red: Josef Fischer og Jul. Salomon, 1919-1925; Michael Hartvig: *Jøderne i Danmark, 1951* samt Jul. Margolinsky og Poul Meyer (red): *Ved*

150-årsdagen for anordningen af 29. marts 1814, 1964. Hertil kommer et stort antal rent genealogiske arbejder.

Derimod er der ikke skrevet meget om de herværende jøders interne kultur og deres betydning for det danske samfund i kulturel og økonomisk henseende. For så vidt angår den interne kultur må dog nævnes det aktuelle øjebliksbillede: Jacques Blum: *Dansk og/eller Jøde?*, 1972, der imidlertid rejser flere principielle og metodiske problemer, som kun er løst i begrænset omfang.

Der er altså endnu mange uløste historiske opgaver inden for dette felt, og ikke mindst af den grund er det af almen historisk interesse, at der nu er dannet *Selskabet for dansk jødisk Historie*, der har til formål at løse sådanne opgaver. Selskabets første udgivelse, som her skal gøres til genstand for nogle bemærkninger, kan imidlertid ikke siges hverken i omfang eller indhold at adskille sig væsentligt fra den tidligere litteratur på området.

Per Katz: »Jøderne i Danmark i det 17. århundrede« er en specialeopgave i historie til Københavns Universitet. Bogen fylder i tryksider nogenlunde det samme som Michael Hartvigs afsnit om den samme periode i den foran nævnte bog. Nogen større forskel mellem behandlingen af de samme emner i de to bøger er der imidlertid ikke. Katz bygger dog sin fremstilling på et mere righoldigt kildemateriale end Hartvig, og dette gælder især de utrykte kilder, hvortil der udtrykkeligt henvises. Det er arbejdet med disse kilder, der giver arbejdet en vis videnskabelig værdi. Indholdsmæssigt indeholder bogen nogle forsøg på at antyde den jødiske befolkningsgruppes økonomiske betydning og i forbindelse hermed nogle antydninger af, hvordan regeringens politik over for jøderne hænger sammen med de økonomiske strømninger.

Bortset fra nogle enkelte vurderende betragtninger om tidligere arbejder af apologetisk karakter finder man praktisk taget ingen kildekritik i bogen. Karakteristisk i denne henseende er den ukritiske anvendelse af provst Balslevs fremstilling fra 1932 af de danske jøders historie. Balslevs bog er så fuld af direkte fejl, at det selv i en kortfattet fremstilling er uforsvarligt uden videre at henvise til denne bog.

Hvad vi mangler inden for dette emneområde er først og fremmest en skildring af den jødiske befolkningsgruppe som en subkultur i historisk perspektiv og en demografisk-økonomisk beskrivelse af befolkningsgruppen og dens forhold til det øvrige danske samfund. Der er altså opgaver nok for det nydannede historiske selskab.

Poul Meyer

Alfred Jeppesen: *Kongens kolonister. De franske reformerte i Fredericia.* (Thaning og Appel, 1982). 149 s.

Bogen behandler den lille koloni af franske reformerte, der på kongelig foranledning kom til byen i 1720'erne. Hovedparten af de franske tilvandrere skulle dyrke tobak. Forfatteren behandler kolonisternes første vanskeligheder i byen, menighedens udvikling følges op til vore dage, ligesom mindretalsgruppens hele sociale liv og daglige arbejde belyses. Grundloven i 1849 ophævede menighedens særlige privilegier. Gradvis blev familierne stadig mere integreret i det danske samfund, og i dag er vel nok alene de mange fremmede navne i telefonbogen fra Fredericia et vidnesbyrd om indvandringen i 1720'erne.

Desværre lider bogen af mangelen på kildehenvisninger. Der er blot en enkelt side med litteraturhenvisninger. Det betyder, at det er vanskeligt at